

Mijn ode aan de Nederlandse taal begint met een van de mooiste gedichten uit de Nederlandse letterkunde, namelijk Herinnering aan Holland van Hendrik Marsman uit 1936. De openingsverzen zijn overbekend, maar ik blijf ze prachtig vinden. Ik citeer het begin:

Denkend aan Holland
zie ik breede rivieren
traag door oneindig
laagland gaan,
rijen ondenkbaar
ijle populieren
als hoge pluimen
aan den einder staan;

Waarom vind ik dit zo mooi? Deze verzen drukken iets typisch Nederlands uit: de sfeer, de ruimte en de nostalgie. Marsman beschrijft een landschap dat vandaag de dag grotendeels verdwenen is, je moet althans steeds meer best doen om het nog te vinden. Geen wonder dat er ook zoveel varianten op zijn geschreven, waarin boerderijen hebben plaatstgemaakt voor vinexwijken en wegen vol files staan: denkend aan Holland zie ik eindeloze files op het asfalt staan, klinkt het dan. Weg illusie. Maar zolang je Marsman leest bestaat dat prachtige Hollandse landschap wél, en dat laat zien hoe groot de kracht van taal kan zijn: taal creëert werelden die vaak mooier zijn dan de werkelijkheid zelf. Bij mij roept het mooie herinneringen op aan mijn jeugd en de zeilvakanties die wij op het IJsselmeer en in Friesland hebben doorgebracht.

Veel minder bekend is het einde van het gedicht, dat dreigend is en verwijst naar de eeuwige strijd tegen het water:

en in alle gewesten
wordt de stem van het water
met zijn eeuwige rampen
gevreest en gehoord.

Misschien vind ik ook zo mooi omdat ik zelf Deens ben en met de Deense tradities en gebruiken ben opgegroeid. Dat typisch Hollandse, of het nu echt is of niet, ik kan er geen genoeg van krijgen. De liefde voor een land ontstaat door taal en krijgt vorm dankzij de taal. De stem van het water schept Nederlandse identiteit.

Deze ode aan de Nederlandse taal is eigenlijk ook een ode aan alle docenten die de liefde voor de literatuur op mij hebben overgebracht. Dankjewel dus aan mijn middelbare schooldocent Mirjam Jansen en alle docenten Nederlandse letterkunde aan de Universiteit Utrecht. Dankzij goed onderwijs werd ik daar gegrepen door de

historische letterkunde. Eén dichter torede er hoog boven uit en dat was de zeventiende-eeuwse diplomaat en dichter Constantijn Huygens. Wat een taalvirtuoos, wat een taalkunstenaar. Hij legt de lezer linguïstische puzzels voor. Die te ontraadselen, dat maakt mij zielsgelukkig. Huygens kan zo ontzettend tobben over het aardse bestaan en het doel daarvan, maar hij weet het zo klankrijk te verwoorden dat alle getob als sneeuw voor de zon verdwijnt. Bijvoorbeeld in het gedicht Naleven.

‘Wat doe ik in de weereld? Wat anderen mij voordoen.
Ik volg, en men volgt mij, als paarden in ’t groot spoor doen.
Ten einde van ’t groot spoor: wat zal ik vinden? Wind.
Dat is wat de wijze daar, en de niet-wijze vindt.

Wijs of niet, we ploegen allemaal tegen de wind in. En dan is er natuurlijk het onovertroffen gedicht Op de dood van Sterre, een eerbetoon aan zijn overleden echtgenote met het schitterende einde: ’k Verlang in het eeuwig licht te zamen te zien zweven / Mijn heil, mijn lief, mijn lijf: mijn God, mijn Sterre en mij.

Ik zou eindeloos uit het oeuvre van Huygens kunnen citeren, maar ik maak even een sprong naar de negentiende eeuw, waar het ook wemelt van taalvirtuozen. Ik kom dan uit bij mijn favoriete weergedicht van de dichter en theoloog De Genestet te citeren. Hij schreef een boutade ofwel een geestige aanklacht tegen het Nederlandse weer. Hier vind je de Nederlandse identiteit in optima forma. Let op de vele alliteraties.

O land van mest en mist, van vuilen, kouden regen,
Doorsijperd stukske grond, vol killen dauw en damp,
Vol vuns, onpeilbaar slijk en ondoorwaadbare wegen,
Vol jicht en parapluies, vol kiespijn en vol kramp!
[...]

En de laatste strofe:

Uw kliemerig klimaat maakt mij het bloed in de aderen
Tot modder; ’k heb geen lied, geen honger, vreugd noch vreê.
Trek overschoenen aan, gewijde grond der Vaderen,
Gij niet op mijn verzoek . ontwoekerd aan de zee.

De Genestet neemt een loopje met het beroemde volkslied van Tollens, Wiens bloed in Neerlands aderen vloeit. Bloed is modder geworden. Dit gedicht is trouwens ook fraai op muziek gezet door Jetse Bremer. We luisteren naar een fragment, zoals het in 2002 is uitgevoerd door het Hoensbroekse Kamerkoor [...].

Ik wil mijn ode aan de Nederlandse taal graag eindigen met een lofzang op het werk van de dichter Ester Naomi Perquin. Zij is Marsman, Huygens en De Genestet tegelijkertijd. En ja, weer en wind spelen ook bij haar een rol. Neem het gedicht nattigheid dat eigenlijk over droogte gaat. Weet u nog, die hete zomer van 2018? Toen we wekenlang niet mochten sproeien en ons afvroegen of het ooit nog zou gaan regenen? De laatste strofe uit haar schitterende gedicht:

De sloot spuugt gaargekookte eenden uit. Onzichtbaar leven stinkt en
Woekert aan de kant. En vannacht staan de boeren op, sjouwen
Langs akkers, houden de zonsopkomst tegen – bidden
Tegen statistieken in. Grote weerman, aarde die
ons kostbaar is, geef ons heden regen.

Van deze zinnen kan ik geen genoeg krijgen: gaargekookte eenden, de grote weerman en dan de eigentijdse bede aan het eind.

Droogte en dreiging van het water liggen trouwens dicht bij elkaar. We krijgen warmere zomers en maken ons zorgen over de stijgende zeespiegel. De dreiging van het water is actueler dan ooit.

Dit weekend herdenken we twee watersnoden: de bijna-ramp van 1995 en de watersnoodramp van 1953, die vandaag in Zeeland herdacht wordt.

Ik wil daarom graag afsluiten met een prachtig watersnoodlied dat Yentl en De Boer in 2019 hebben geschreven over de watersnoodramp. Ze verwerkten daarin de ervaringen van de opa en oma van Yentl. We horen trouwens ook Jeangu Macrooy (ja, diegene die dit jaar voor Nederland naar het songfestival gaat). Met dit lied stappen ze in een heel lange traditie van watersnoodliederen – ik heb intussen een collectie aangelegd die nu uit zo'n 80 historische liederen bestaat. We gaan luisteren naar Yentl en De Boer en hun watersnoodlied 'Hoe zou het met jou gaan?'